

Assignatura	28932 Iconografia de l'Art Antic		
Professor	<i>Claveria Nadal, Montserrat / Villalonga Gondaliza, Anabel</i>		
Cicle: Primer	Curs: Primer	Quadrimestre: Primer	Crèdits: 6
Horari	Teoria: Dilluns i Dimecres 10:00 a 11:30 Tutoria Integrada: Dilluns 13:00 a 14:00	Grups: 1 i 2	Tipus: Obligatòria

CONTINGUT

Aquesta assignatura es basa en l'estudi de les imatges elementals de la cultura desenvolupada a Egipte, especialment en aquelles imatges que contenen tot un repertori de gestos, formes i actituds, dotats d'un missatge simbòlic que en l'art egipci va ser establert des d'un primer moment. Aquesta assignatura s'ha concebut com una eina complementària per poder assimilar les fórmules d'expressió i el significat de les obres d'art estudiades a l'assignatura d'Història de l'Art Antic.

OBJECTIUS

Adquisició de coneixements bàsics de l'assignatura a nivell individual i desenvolupar paral·lelament altres competències transversals a nivell grupal

Competències específiques:

- Capacitar l'estudiant per reconèixer els esquemes iconogràfics més habituals de l'art egipci
- Identificar esquema iconogràfic
- Identificar personatges atributs, motius i accions
- Identificar i temporalitzar la imatge
- Domini de conceptes bàsics

Competències transversals:

- Competència en la comunicació oral i escrita
- Potenciar el sentit crític
- Treballar en equip
- Fomentar el coneixement d'altres idiomes
- Potenciar la gestió del temps
- Capacitat d'atenció i de síntesi
- Capacitat de recerca d'informació

TEMARI

Bloc temàtic I: Definició d'iconografia i d'iconologia.

Tema 1: Introducció general

Bloc temàtic II: El simbolisme en l'art egipci.

Tema 2: Simbolisme de la forma, del tamany, del color i del gest.

Tema 3: El simbolisme del temple egipci.

Tema 4: El simbolisme en l'arquitectura funerària: programes decoratius.

Bloc temàtic III: Iconografia de la cultura egípcia.

Tema 5: Iconografia reial: la relació de la monarquia amb les divinitats. Atributs reials.

Tema 6: El rei i la Maat. Cicles de naixement, coronació i regeneració del rei.

Tema 7: El rei com a patró del país i dominador del món: un estudi evolutiu de la imatge del triomf.

Tema 8: El faraó constructor.

Tema 9: El faraó encarregat del culte.

Bloc temàtic IV: Iconografia divina

Tema 9: concepcions de divinitat (*ntr*) i formes de divinitats. Les diferents formes de representació i manifestació de les divinitats.

Tema 10: Els grans déus heliopolitans de la creació: Atum, Shu i Tefnut, Nut i Geb.

Tema 11: El déu universal d'Hermòpolis: Amón-Re.

Tema 12: Els déus del cel i els déus-reis: Re-Harakhte i Horus

Tema 13: Deesses mares i de l'amor: Hathor, Isis

Tema 14: Déus i homes: Osiris, el senyor del món dels morts i Maat, la personificació de la

justícia i la veritat. Anubis, Thot, Thoeris, Bastet i Bes.

Tema 15: Divinitats fora del panteó: Aton i Serapis

AVALUACIÓ DEL CURS

Per l'avaluació d'aquest bloc es consideren 3 apartats a tenir en compte:

➤ Sobre el temari i les lectures obligatòries es realitzarà un examen final individual escrit de reconeixement de les imatges i dels esquemes iconogràfics amb una puntuació del 50% de la nota final. Com a **requisit** imprescindible l'alumne haurà de treure una **nota mínima de 4** per poder comptabilitzar la resta d'apartats.

➤ Treball col·lectiu (40%) de la nota consisteix en el desenvolupament d'un tema [del 10-15] del bloc temàtic IV. Els alumnes poden constituir un grup (màxim 5 integrants) o bé, com alternativa, l'alumne pot escollir fer el treball individualment. El treball haurà d'incloure unes parts mínimes: introducció a la divinitat, mites relacionats, iconografia, exemples i bibliografia. Al final del curs es dedicaran unes classes a l'exposició pública dels treballs realitzats pels estudiants, fet que contribuirà a millorar la qualificació final de l'assignatura.

Atenció: No s'avaluaran treballs que no compleixin els mínims requisits de correcció formal (presència d'índex, introducció, conclusions, bibliografia ben citada¹ i absència de faltes d'ortografia o escriptura greus).

➤ Es valora l'assistència a les classes teòriques (10%) i a les tutories integrades.

Per a la comprensió del curs, es recomana la lectura dels materials proposats a l'assignatura.

TUTORIA INTEGRADA (TI)

Les Tutories Integrades (TI) consisteixen en reunir als grups del treball col·lectiu. Cada grup realitzarà dues TI en el despatx (segons un calendari previst) per al seguiment del treball.

BIBLIOGRAFIA

¹ Per tot el que fa referència a com es cita correctament la bibliografia, us recomano el manual elaborat pel Gabinet de Llengua Catalana de la UAB: *Les referències i les citacions bibliogràfiques, les notes i els índexs*. Bellaterra: Gabinet de Llengua Catalana-UAB, 1994.

Obres generals:

- ALDRED, C., *Arte egipcio*. Barcelona: Destino, 1993.
- BENDALA, M.; LÓPEZ GRANDE, M. J., *Arte egipcio y del Próximo Oriente*. Madrid: Historia 16, 1996.
- BRODRICK, M; MORTON, A.A., *Diccionario básico de Arqueología egipcia*. Barcelona: Obelisco, 2001.
- LURKER, M., *The gods and symbols of ancient Egypt. An illustrated dictionary*. Londres: Thames & Hudson, 1994.
- MANNICHE, L., *El arte egipcio*. Madrid: Alianza Forma, 2001.
- MICHALOWSKI, K., *Arte y civilización de Egipto*. Barcelona: Gustavo Gili, 1969.
- POSENER, G., *Dictionaire de la civilisation égyptienne*. París: Fernand Hazan, 1988.
- SCHULZ, R.; SEIDEL, M (eds.), *Egipto. El mundo de los faraones*. Colonia: Könemann, 1997.
- REVILLA, F., *Diccionario de iconografía y simbología*. Madrid: Cátedra, 1995.
- VANDIER, J., *Manuel d'archéologie égyptienne*. París: Gallimard, 1952-69.
- V.V.A.A., *Egyptian Art in the Age of Pyramids*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1999.
- V.V.A.A., *Égypte Romaine. L'autre Égypte*. Musées de Marseille, 1997.

Iconografía:

- BAINES, J., "Communication and display: the integration of early Egyptian art and writing", *Antiquity*, vol. 63, nº 240. Sept. 1989, Oxford University Press. [p. 471-482].
- BIALOSTOCKI, J., "Iconography and Iconology", *Encyclopedia of World Art*, vol. VII. New York: 1963, p. 769-781.
- CASTAÑEIRAS, M.A., *Introducción al método iconográfico*. Barcelona: Ariel, 1998.
- DAVIS, W., *The canonical tradition in ancient Egyptian art*. Cambridge University Press, 1989.
- GIEDION, S., *El presente eterno: los comienzos de la arquitectura*. Madrid: Alianza, 1988. [Vid. Cap. I-IV, p. 23-183].
- TEFNIN, R., "Discours et iconicité dans l'art Égyptien", *Annales d'Histoire de l'Art & Archaeologie*. Vol. V, 1983, Université Libre de Bruxelles. [p. 5-18].
- WILKINSON, R.H., *Simbol and magic in Egyptian Art*. London: Thames & Hudson, 1994.
- WILKINSON, R.H., *Cómo leer el arte egipcio*. Barcelona: Crítica, 1995.
- WILKINSON, R.H., *Todos los dioses del Antiguo Egipto*. Madrid: Oberon-Grupo Anaya, 2003.

Iconografía del faraó

- CERVELLÓ, J., "Azaiwo, Afiyewo, Asoiwo. Reflexiones sobre la realeza divina africana y los orígenes de la monarquía faraónica", *Aula Orientalis. Revista de Estudios del Próximo Oriente Antiguo*. Nº 1, Enero 1993, vol. XI, Sabadell. [p. 5-57]
- HORNUNG, E., "El faraón" en DONADONI, S., *El hombre egipcio*. Madrid: Alianza, 1991.
- DAVIS, W., *Masking the blow. The scene of representation in Late Prehistoric Egyptian Art*. Oxford: University of California Press, 1992.

- PÉREZ LARGACHA, A., "La Paleta de Narmer" *Aegyptiaca Complutensis. Revista de la Universidad de Alcalá*, "De Narmer a Ciro (3150 a.C- 642 d.C), nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 27-36]

Religió egípcia:

- BONNET, H., *Reallexikon der Agyptischen Religionsgeschichte*. Berlín: Walter de Gruyter, 1971.
- BUDGE, E.; WALLIS, A., *The gods of the Egyptians or studies in Egyptian mythology*. New York: 1696.
- BUDGE, W., *Libro Egiptio de los Muertos*. Traducció de A.Laurent. Barcelona: Edicomunicación, 1988. 2ª ed.
- CID, C., *Mitología oriental ilustrada*. Barcelona: Vergara, 1968.
- DAUMAS, F., *La civilización del Egipto faraónico*. Barcelona: Juventud, 1972 [Vid. Cap. VII: "La religión y el pensamiento"].
- FRANKFORT, H. A., *Ancient Egyptian religion, an interpretation*. New York: Harper & Row, 1961.
- FRANKFORT, H; WILSON, J.A et alt., *El pensamiento prefilosófico. Egipto y Mesopotamia*. México: Fondo de Cultura Económica, 1967. 3ª ed.
- FRANKFORT, H.A., *Reyes y dioses. Estudio de la religión del Oriente Próximo en la antigüedad*. Madrid: Alianza, 1981.
- GRAY, J., *Near Eastern mythology*. England: Hamlyn, 1969. [Vid. p.12-55]
- GRIMAL, P., *Mitologías del Mediterráneo al Ganges*. Barcelona: Planeta, 1973. 3ª ed.
- HART, G., *Mitos egipcios*. Madrid: Akal, 1994.
- IONS, V., *Egyptian Mythology*. London: Hamlyn, 1968.
- V.V.A.A., *Religion in Ancient Egypt. Gods, myths and personal practice*. London: Routledge, 1991. [Vid. Cap. 1. "Divinity and deities in Ancient Egypt", D.P. Silverman].

Altres aspectes diversos:

- BASTIN, D., "À propos d'une scène de la vie quotidienne en Egypte ancienne: la chasse au filet hexagonal", *Annales d'Histoire de l'Art & Archeologie*, vol. VI, Université Libre de Bruxelles, 1984. [p. 5-14].
- KLINGENDER, F., *Animals in art and thought to the end of the Middle Ages*. London: Routledge, 1971. [Vid. Cap. 2: "Animal art in the ancient near east"].
- LLAGOSTERA, E., "La zoolatría en el Antiguo Egipto" *Aegyptiaca Complutensis*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 83-89]
- VAZQUEZ HOYS, A.M., "La serpiente en Egipto" *Aegyptiaca Complutensis*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p.93-113]